

LUND UNIVERSITY

Den perfekta makten

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1989

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (1989). Den perfekta makten. *Helsingborgs Dagblad*, (19891204).

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Den perfekta makten

ÄR DET SÅ att maktutredaren Olof Pettersson ser maktutövning som efterbliven i förhållande till samhällsutvecklingen? Att de som har makten inte har kontakt med samhället, undrar Anders Persson efter att ha läst Petterssons senaste rapport.

Ten av maktutredningens senaste rapporter, *Makt i det öppna samhället*, vill jag påstå att Olof Petersson utarbetar en modell för den perfekt fungerande makten. Modellen, som är en idealtyp av samma slag som nationalökonomins perfekt fungerande marknad, skisserar ett pluralistiskt samhälle baserat på ett autonomt styrelsesätt och kritiskt rationalism.

Pluralism betyder i detta sammanhang att många maktutövare eller maktförfattare konkurrerar med och balanserar varandra samt att inflytande på ett område (t ex ekonomi) inte automatiskt ger inflytande på ett annat (t ex politik). Hur ett autonomt styrelsesätt bör se ut kommer Petersson fram till genom att analysera fyra relationer mellan institutioner och makt: makten inom, mellan och över institutioner samt institutioners makt. Makten inom institutioner bör regleras av fritt tillträdde till institutioner, ett klart regelsystem samt relevanta resurser som konfliktslösningsprincip. Institutioner bör åstadkomma effektivitet och tillhörighet och de bör förhålla sig till varandra pluralistiskt, d v s de bör ömsesidigt kontrollera varandra. Institutioner bör förändras till följd av kritik och lärande.

Öppet samhälle

Kritisk rationalism innebär slutligen att kunskap växer fram genom en speciell process bestående av problemformulering, vetenskaplig undersökning, problemlösning, eftertänksamhet och kommunikation. Sammantaget kallar Petersson ett samhälle som bygger på pluralism, autonom styrelsesätt och kritisk rationalism för ett öppet samhälle.

Det är ett mycket ambitiöst och lärt resonemang Petersson för kring makt och den moraliska utformningen på många sätt tilltalande. Frågan som jag emellertid måste ställa är: Är det att ha låst boken är hur den ska förstås: Är det reellt existerande samhällen eller ett Utopia för författaren beskrivs? Petersson gör nämligen inte riktigt klart om det öppna samhället kan beskrivas existera eller om det kommer att existera. I bokens inledning argumenterar han för att det gäller på att växa fram, i mitten utanför kan idealtypen för det och mot slutet jämför han idealtypen med det reellt existerande samhällen. Frågan är alltså om det är samma samhällen som beskrivs i början och i slutet av boken?

Från vertikalt till horisontellt

Det uttalade syftet med Peterssons bok är att presentera bilden av samhället som ma-

skin – vilket författaren kallar det vertikala samhället – samt att skissera en alternativ bild – det horisontella samhället. Det senare håller enligt Petersson på att realiseras och det kännetecknas av pluralism, kritisk rationalism och autonomi. Det är således i princip samma samhälle som sedan kallas det öppna samhället.

Peterssons behandling och kritik av samhällsvetenskapens maskinmodeller – scienti-
fic management, byråkrati, beslutsteori,
planhushållning bl a – är övertygande. Det
ligger för övrigt en poäng i själva försöket att
koppla samman dessa fenomen, vilket för
övrigt redan den ryske sekelskiftessociologen
Max Weber gjorde under det samlade be-
greppet rationalisering.

När det gäller alternativet – det horisontella – så sammanfaller – menar Petersson att detta växer fram som successivt till följd av att medborgarna resurser ökar (men varför ökar medborgarnas resurser?). På en bestämd punkt i framställningen tycks Petersson bli offer för sitt eget modellrande: han ser så tydligt sina två alternativ att han blir blind för avvikelsen från S3 här som till den här argumentera för det horisontella samhällets existens. "Den sociala frågan, som var det mest brännande samhällsproblem för ett sekel sedan, är i ett land som Sverige nu i stort sett löst; alla tillfrisknade och värdslösa åter i arbete." Här började Petersson ha stannat upp och fråga: Är verkligen den sociala frågan löst? Handlade den enbart om att tillfriskra alla en viss grundtrygghet? Han fortsätter: "Den stegande utbildningsnivån, kvinnornas ökade oberoende och den av massmedia förmedlade kunskapen om omvärlden har också bidragit till att medborgarnas allmänna självbildning har ökat". Här den verkligen det? Och liksom det senare: "Ökonomiska faktorer spelar en avgörande roll i en situation av ekonomisk knapphet. Men iakt med att knappheten försvinner avtar också betydelsen av ekonomiska omständigheter". Härler verkligen den ekonomiska knappheten på att försvinna?

Jag vill påstå att Petersson i många fall är ett offer för sina egna samhällsbilder, vilka frammanas med litterär finesse och på ett övertygande sätt men som i flera fall är ganska sparsamt belagda. Petersson låter sig i en del av sina anslutningar på att förklara:

Men finns samhället där den kan fungera?

fråga om människors oberoende och den ekonomiska knapphetens försvinnande – inspireras mer av sitt eget rika bildspråk än av förankring i det reellt existerande svenska samhället. Pettersson borde ha ansträngt sig mer för att försöka vederlägga sina egna påståenden, då hade möjligen bilden av det svenska samhället fått nvansar.

Den reellt existerande makten

Efter att ha argumenterat för att det som bör ske också håller på att ske, övergår Petersson till sin modell av den perfekt fungerande marknaden, vilken jag har berört tidigare. Poängen med en sådan modell är att den kan jämföras med den reellt existerande makten i Sverige och därmed konstateras om likheter och skillnader kan konstateras. I

slutet av boken gör författaren en ansats till en sådan jämförelse.

Den reellt existerande makten kan beskrivas med de ord Peterson använder i en tabell som sammanfattar jämförelsen: diskriminering, regelbrott, maktnisbruk, maktlöshet, slösen, vanmakt, oavsädda effekter, alienation, maktkoncentration, absolutism, kumulation, ojämlikhet: Ät den som har ska varda givet, centralstyrning och existentiell vanmakt.

Sent skall syndaren vakna

När jag läste den här listan blev jag förvrad: Hur kan man kombinera en sådan beskrivning av makten i dagens Sverige med den tidigare beskrivningen av ett öppet samhället som håller på att växa fram? Åsningen

Det alternativa – horisontella – samhället kännetecknas av pluralism, kritisk rationalism och autonomi.

är nog att Peterssons beskrivning av den reellt existerande makten är en lista över försyndelser.

Kan det verkligen vara så att Petersson menar att makttövingen är efterbliven i förhållande till samhällsutvecklingen? Är en sådan gränsdragning, där makttöware framstår som isolerade från samhället, verkligen möjlig? Menar han faktiskt att syndaren vaknar sen? Är det en sådan idealism han gör sig till tolk för?

I så fall måste han se sin uppgift som maktutredare som syndarnas väckare...

Olof Petersson: Makt i det öppna samhället.
Carlssons.

